

مثل‌های قرآنی

۱. گذشتن شتر از سوراخ: «إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتِّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ» (اعراف / ۴۰) کسانی که آیات ما را تکذیب کردند، و در برابر آن تکبر ورزیدند، (هرگز) درهای آسمان به رویشان گشوده نمی‌شود، و (هیچ‌گاه) داخل بهشت نخواهند شد مگر اینکه شتر از سوراخ سوزن بگذرد این گونه، گنجهکاران را جزا می‌دهیم. انفاق با ریاکاری: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ» (بقره / ۲۶۴) ای کسانی که ایمان آورده‌اید بخششهای خود را با منت و آزار، باطل نسازید. همانند کسی که مال خود را برای نشان دادن به مردم، انفاق می‌کند، و به خدا و روز رستاخیز، ایمان نمی‌آورد، (کار او) همچون قطعه سزگی است که بر آن (قشر نازکی از) خاک باشد، (و بذرهایی در آن افشاندن شود)، و رگبار باران به آن برسد، (و همه خاکها و بذرها را بشوید) و آن راصاف (و خالی از خاک و بذر) رها کند. آنها از کاری که انجام داده‌اند چیزی به دست نمی‌آورند، و خداوند، جمعیت کافران را هدایت رهی کند.
۲. ضعیف و توانا مساوی نیستند: «ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَ جَهْرًا هَلْ يَسْتَوُونَ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ» (نحل / ۷۵) خداوند مثالی زده: برده مملوکی را که قادر به هیچ چیز نیست و انسان (با ایمانی) را که از جانب خود، رزقی نیکو بخشیده‌ایم، و او پنهان و آشکار از آنچه خدا به او داده، انفاق می‌کند، آیا این دو نفر یکسانند؟ شکر مخصوص خداست، ولی اکثر آنها نمی‌دانند.
۳. «وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمٌ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَ هُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ هُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ» (نحل / ۷۶) خداوند مثالی (دیگر) زده است: دو نفر را، که یکی از آن دو، گنگ مادرزاد است. و قادر بر هیچ کاری نیست، و سربار صاحبش می‌باشد، او را در پی هر کاری بفرستد، خوب انجام نمی‌دهد، آیا چنین انسانی، با کسی که امر به عدل و داد می‌کند، و بر راهی راست قرار دارد، برابر است؟
۴. شریکی برای خدا قرار ندهید: «وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخَطَّفَهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوَى بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ» (حج / ۳۱) و هر کس همتایی برای خدا قرار دهد، گویی از آسمان سقوط کرده، و پرندگان (در وسط هوا) او را می‌ربایند، و یا تندباد او را به جای دور دستی پرتاب می‌کند.
۵. مثل عنکبوت: «مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ» (عنکبوت / ۴۱) مثل کسانی که غیر از خدا را اولیای خود برگزیدند، مثل عنکبوت است که خانه‌ای برای خود انتخاب کرده، در حالی که سست‌ترین خانه‌ها خانه عنکبوت است اگر می‌دانستند.
۶. قدرت حمل روزی: «وَ كَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ» (عنکبوت / ۶۰) چه بسا جنبنده‌ای که قدرت حمل روزی خود را ندارد، خداوند او و شما را روزی می‌دهد.
۷. دنیا بازبچه‌ای زودگذر: «اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكَفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيَجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا» (حدید / ۲۰) بدانید زندگی دنیا تنها بازی و سرگرمی و تجمل پرستی و فخر فروشی در میان شما و افزون طلبی در اموال و فرزندان است، همانند بارانی که محصولش کشاورزان را در شگفتی فرو می‌برد، سپس خشک می‌شود بگونه‌ای که آن را زرد رنگ می‌بینی، سپس تبدیل به کاه می‌شود.
۸. خشوع کوه در مقابل قرآن: «لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْنَاهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ» (حشر / ۲۱) اگر این قرآن را بر کوهی نازل می‌کردیم، می‌دیدید که در برابر آن خاشع می‌شود و از خوف خدا می‌شکافت اینها مثالهایی است که برای مردم می‌زنیم، شاید در آن بیندیشید.
۹. عالمان بی عمل: «مَثَلُ الَّذِينَ حَمَلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْإِمَارِ يُحْمَلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ» (جمعه / ۵) کسانی که مکلف به تورات شدند ولی حق آن را ادا نکردند، مانند دراز گوشه هستند که کتلهایی حمل می‌کند، (آن رابه دوش می‌کشد اما چیزی از آن نمی‌فهمد) گروهی که آیات خدا را انکار کردند مثال بدی دارند.
۱۰. منافقین: «وَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَ إِن يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشْبٌ مُسْنَدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ» (منافقون / ۴) هنگامی که آنها را می‌بینی، جسم و قیافه آنان تو را در شگفتی فرو می‌برد، و اگر سخن بگویند، به

سخنانش گوش فرا می‌دهی، اما گویی چوبهای خشکی هستند که به دیوار تکیه داده شده‌اند، هر فریادی از هر جا بلند شود بر ضد خود می‌پندارند، آنها دشمنان واقعی تو هستند، پس از آنان بر حذر باش خداوند آنها را بکشد، چگونه از حق منحرف می‌شوند؟

۱۱. برآکنده‌گی مردم در قیامت: «يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْتُوثِ» (قارعه / ۴) روزی که مردم مانند پروانه‌های پراکنده خواهند بود.

۱۲. گمراهان: «أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْىَ وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ» (زخرف / ۴۰) (ای پیامبر) آیا تو می‌خواهی سخن خود را به گوش کران برسانی، یا کوران و کسانى که در گمراهی آشکار هستند هدایت کنی؟

۱۳. مثل منافقین و کفار: «مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ» (بقره / ۱۷) مثل آنان، همچون مثل کسانى است که آتشی افروختند، و چون پیرامون آنان را روشنایی داد، خدا نورشان را برد، و در میان تاریکیهایی که نمی‌بینند رهایشان کرد.

– «صُمُّ بَكْمٍ عُمَىٰ فَهَمْ لَا يَرْجِعُونَ» (بقره / ۱۸) کردند، لالند، کورند، بنابراین به راه نمی‌آیند.

– «أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ» (بقره / ۱۹) یا همچون بارانی از آسمان، که در شب تاریک همراه با رعد و برق و صاعقه (بر سر رهگذران) بیارد، آنها از تپس مرگ، انگشتانشان را در گوشهای خود می‌گذارند، تا صدای صاعقه را نشوند، و خداوند به کافران احاطه دارد (و در قبضه قدرت او هستند).

۱۴. یاران پیامبر صلی‌الله: «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيَّمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سَوَابِغِهِ يُعْجِبُ الزَّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا» (فتح / ۲۹) محمدصلی‌الله پیامبر خداست و آنانکه همراه اویند در برابر کفار سرسخت و شدید، و در میان خود مهربانند. پیوسته آنها را در حال رکوع و سجود می‌بینی در حالی که همواره فضل خدا و رضای او را می‌طلبند، نشانه آنها در صورتشان از اثر سجده نمایان است. این توصیف آنان در تورات و توصیف آنان در انجیل است، همانند زراعتی که جوانه‌های خود را خارج ساخته، سپس به تقویت آن پرداخته تا محکم شده و بر پای خود ایستاده است و بقدری نمو و رشد کرده که زارعان را به شگفتی و امیدارند. این برای آن است که کافران را خشم آورد (ولی) کسانی از آنها را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، خداوند وعده آمرزش و اجر عظیمی داده است.

۱۵. قلب همچون سنگ: «ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لِمَا يُتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لِمَا يَشَقُّ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لِمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ» (بقره / ۷۴) سپس دل‌های شما (بنی اسرائیل) بعد از این واقعه سخت شد، همچون سنگ، یا سخت‌تر چرا که پاره‌ای از سنگها می‌شکافد، و از آن نهرها جاری می‌شود، و پاره‌ای از آنها شکاف بر می‌دارد، و آب از آن تراوش می‌کند، و پاره‌ای از خوف خدا (از فراز کوه) به زیر می‌افتد، (اما دل‌های شما، نه از خوف خدا می‌تپد، و نه شما سرچشمه علم و دانش و عواطف انسانی است) و خداوند از اعمال شما غافل نیست.

۱۶. دعوت کافران: «وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دَعْوًا وَنِدَاءً صُمُّ بَكْمٍ عُمَىٰ فَهَمْ لَا يَعْقِلُونَ» (بقره / ۱۷۱) مثل (تو در

دعوت) کافران، بسان کسی است که (گوسفندان و حیوانات را برای نجات از جنگال خطر) صدا می‌زند، ولی آنها چیزی جز سرو صدا

نمی‌شنوند، (و حقیقت و مفهوم گفتار او را درک نمی‌کنند. این کافران، در واقع) کرو لال و نابینا هستند، از این رو چیزی نمی‌فهمند.

۱۷. تکذیب آیات: «فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثُ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ

يَتَفَكَّرُونَ» (اعراف / ۱۷۶) مثلش چون سگ است (که) اگر بر آن حمله‌ور شوی زبان از کام بر می‌آورد، و اگر رها کنی (باز هم) زبان از کام

برآورد. این، مثل آن گروهی است که آیات ما را تکذیب کردند، پس این داستان را (برای آنان) حکایت کن، شاید که آنان بیندیشند.

۱۸. مثال انفاق: «مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَتَتْ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ»

(بقره / ۲۶۱) کسانی که اموال خود را در راه خدا انفاق می‌کنند، همانند بذری هستند که هفت خوشه برویند، که در هر خوشه، یکصد دانه

باشد، و خداوند آن را برای هر کس بخواهد (شایستگی داشته باشد) دو یا چند برابر می‌کند.